

P R E D G O V O R

Piše Filip Ćorlukić, Pula, 2004.

I ja sam prošao ono što simboliziramo Bleiburgom i Križnim putovima. Bilo mi je sedamnaest godina. Mnogo sam toga vidio i doživio, mnogo saznao od drugih preživjelih sudionika, ali i mnogo toga pročitao. No sve to ne odražava u potpunosti ono što bismo trebali nazvati Duhom Bleiburga.

Prije par godina mi je slučajno došla u ruke (nije je bilo u knjižarama) ova vrlo dobra i izvanredno zanimljiva knjiga Zvonka Springera. Ali, ne samo to. S obzirom da i nakon petnaest godina od oslobođenja, rata i svega onoga što se u međuvremenu događalo, u Hrvatskoj još uvijek vlada gotovo shizofrena polarizacija oko prošlosti, ova bi knjiga mogla biti neka vrsta vrlo korisnog duhovnog lijeka upornoj paranoidnoj polarizaciji društva. Stoga ću prvi dio predgovora posvetiti ovom aspektu.

Prošlo je petnaest godina od oslobođenja, a još se nismo suočili s povijesnom istinom. Zbog toga su ocjene tog zločina koji simboliziramo «Bleiburgom» i «Križnim putovima» i danas prečesto dijametralno suprotne. U vrijeme kada smo bili u komunističkoj Jugoslaviji, to se još moglo razumjeti, ali zašto i danas!? Tada je o Bleiburgu i Križnim putovima, putovima smrti, koji su se protezali sve do juga Makedonije, vladala je apsolutna šutnja, kao da se ništa takvo nije ni dogodilo. Ogromna većina, a posebno oni mlađi, nisu o tomu ništa znali. Pedeset smo godina intenzivno indoktrinirani «antifašističkim istinama», dok je ratna država Hrvatska (NDH) proglašavana nedržavnom, odnosno zločinačkom hitlerovskom tvorevinom. Tako je odgajana cijela poslijeratna generacija, a paradigma – usvojeni obrazac ponašanja i poimanja – mijenja se vrlo teško.

Nakon ponovnog proglašenja neovisnosti Hrvatske, istina o Bleiburgu konačno je počela izlaziti na vidjelo. Svjedočenja preživjelih i stalno novi izvještaji o masovnim grobnicama bili su zaista strašni. Čak i mi, koji smo uspjeli preživjeti Bleiburšku klaonicu, bili smo zaprepašteni surovošću i masovnošću zločina. Najnovija istraživanja u Sloveniji pokazuju da se samo na tlu te države, u različitim jamama i rovovima nalaze zatrpani ostatci od preko 300 tisuća žrtava velikog pokolja. To su najvećim dijelom Hrvati, te manji dio slovenski domobrani, kao i sovjetski Čerkezi, koji su služili u njemačkoj vojsci.

Nažalost, otrežnjavajući šok izazvan tim saznanjima i još pojačan šokom zbog nove agresije, vještački je prigušen. Umjesto da obznani jasne povijesne činjenice o ratu u NDH, demokratski izabrana vlast RH na sva je usta veličala «antifašističku» borbu protiv NDH, uporno tvrdeći: «Da nije bilo antifašističke borbe, ne bi bilo ni današnje slobodne Hrvatske»!? Bez obzira na promjene vladajućih struktura, s takvom se ideologizacijom sve intenzivnije nastavlja i danas. Što je najtužnije mnogi to olako prihvaćaju, potpuno zanemarujući čak i činjenicu da, npr. u Makedoniji, skoro uopće nije bilo nekakve «antifašističke» borbe, pa ipak je ostvarila slobodu. Vremenom je ova ideologija «plemenitog antifašizma» pretvorena u pravu mitologiju, a mitologiji činjenice nisu potrebne.

«Nacionalna pomirba», koju je strasno zagovarao pokojni Tuđman, potpuno je krivo shvaćena, pa još više doprinosi toj zbrci. Naime, miriti se i opraštati jedni drugima mogu posvađeni ljudi, ali se mirenjem nikako ne može spajati istina s neistinom, niti se mogu poništavati činjenice. Protiv jasnog agresora na Hrvatsku u ovom su se novom oslobodilačkom ratu skupa s nama borili i bivši neprijatelji u NDH, kao i njihovi sinovi,

komunisti i nekomunisti. Ideološke razlike između njih su najčešće ostale, a u zajedničkoj ih je borbi ujedinjavala svijest o zajedničkom neprijatelju. Takva vrsta «pomirbe», to jest zajednička borba, dogodila se još 1971, kada su se i hrvatski komunisti vrlo aktivno borili za interese Hrvatske.

To je temeljna razlika prema 1941. Još žive sudionici II. svjetskog rata, a tu su i njihovi potomci, pa se u emocijama nabijenim situacijama razlike u poimanju prošlosti mogu pojaviti u stravičnom obliku. Barem verbalno. Spomenut ću samo dva ekstremna primjera.

U vrijeme srpskih zločina nakon zauzimanja Vukovara susreo sam dobrog poznanika, bivšeg hrvatskog partizana. Govorio je vrlo uzbuđeno: «Majku im njihovu, Hrvat sam, ali sam uvijek bio protiv nacionalizma. Mrzio sam Pavelića zato što je pobio tolike Srbe. Ali, u meni se nešto preokrenulo – kao da sam poludio. Sada mi je žao što ih nije sve pobio. I tako je bio kriv, pa ništa ne smeta što bi bio još više kriv – a mi bismo sada imali mir!». Ovdje ne treba komentar! Drugi primjer pokazuje drugu stranu. Na zagrebačkom Trgu hrvatskih velikana, ponovno su 1999. izbile demonstracije i protudemonstracije o vraćanju tom trgu ranijeg naziva: Trg žrtava fašizma. Tom je prigodom jedna «antifašistkinja», na pitanje radio reportera: «Što misli bleiburškim žrtvama», vrlo uzbuđenim glasom izjavila: «Sve su to bili zločinci i sve ih je trebalo pobiti!». Strašno, ali to je emotivna reakcija dvoje inače mirnih i poštenih građana na nepravdu; onako, kako su je oni u tim stresnim okolnostima, a prema usvojenim saznanjima poimali.

U Hrvatskoj se istina uporno potiskuje. Propast NDH preživjelo je mnogo više rušitelja, nego branitelja te zlosretne države. Ti partizani, sudionici «Pokreta za oslobođenje Jugoslavije» ili «Narodno oslobodilačke borbe» kako su sebe sustavno nazivali, tek su u ovoj našoj slobodnoj Hrvatskoj odabrali jedinstveni naziv «antifašisti». Oni i njihovi sinovi, četrdeset i pet su godina bili sudionici komunističke vlasti u Hrvatskoj. Odlukom naroda Hrvatske o proglašenju neovisnosti, ti bivši komunisti, časnici, policajci i političari, najvećim su se dijelom odmah aktivno priključili borbi protiv agresije, ne razmišljajući o minulom sukobu u vrijeme NDH. Pokojni je Tuđman bio na čelu, a bez obzira što je stvarno mislio o svojoj prošlosti, «iz politički je razloga» uporno tvrdio da se i u partizanima borio za Hrvatsku!? Ovo je ohrabrilо bivše komuniste, pa su proširili slavljenje «antifašizma» do euforije, bezočno tražeći čak i da se njihova partizanska prava izjednače s pravima branitelja ovog obrambenog rata. Upravo ta nepravda stvara novu podijeljenost, stvara ono što nazivamo govorom mržnje, potiče iracionalni nacionalizam, koji je danas jači nego u vrijeme rata.

Što preostaje onima koji ponašanje «antifašista» doživljavaju nepravедnim? Ostaje im borba simbolima: pisanje grafita sa slovom «U», pjevanje ustaških pjesama, pokušajima postavljanja spomenika znamenitim ljudima iz vremena NDH, a ponekad i rušenjem partizanskih spomenika. Braneći svoje simbole «antifašisti», panično reagiraju strahom od «ustašizacije». To spada u potpuno iracionalno ponašanje. Latinska riječ «simbolo» izvorno znači: «nešto, što je nešto drugo». Simboli su čovjeku naglašeno važni još od davne prapovijesti čovječanstva, ali su i danas česta osnova mitologije.

Komunisti su se izrazito idolatrijski odnosili prema svim simbolima koji nisu bili njihovi. Tako su odmah poslije rata srušili spomenik ban Jelačiću, tom najvećem simbolu hrvatskog naroda, a da ne bi podsjećali na borbu za obranu NDH, barbarski su zaorali čak i domobranska groblja. Tako je Hrvatska i danas puna «antifašističkih» spomenika, ali nije ostao ni jedan braniteljima NDH.

Stavljanjem «antifašizma» u Ustav RH kao odrednice, komunistički su slijednici i njihovi vlastohlepni podrepaši, od te idolatrije stvorili osnovu za pravu paganističku religiju antifašizma, kojoj su se pridružili čak i neki sinovi palih branitelja NDH. Tako jedan od njih predlaže usvajanje zakonske zabrane isticanja ustaških simbola, a nakon postavljanja spomen ploče književniku Mili Budaku u Otoku kod Sinja, rasprava skreće od besmislenog i višeznačnog «antifašizma» k «antitotalitarizmu». No to je samo taktički potez – Ustaše do dolaska na vlast više nisu fašisti, ali i dalje NDH nije bila država. Komunizam nije zločinački, ali fašizam jest!?

Kada bi Springerova knjiga bila čisto književna tvorevina, zasnovana samo na autorovoj mašti, i tada bi na svakog čitatelja morala ostaviti zaista dubok dojam. Međutim, ona je i dokument, izvorno sačinjen izvještaj o osobno proživljenom dijelu povijesno najveće tragedije hrvatskog naroda. Nije to bila samo tragedija propasti vlastite države, niti izgubljene bitke u kojoj je izginuo veliki dio naroda, što se u svijetu i prečesto događalo. To je bio organizirani genocid, zločin masovnog ubijanja stotina tisuća zarobljenih vojnika i civila; što mnoge zbunjuje.

I dok čak i svjetsko židovstvo smatra da NDH nije bila okupirana, današnja Hrvatska je jedina država na Zemlji, koja poriče svoju državnost u tom dijelu svoje prošlosti. No, «antifašisti» stalno tvrde da «to nije bila nikakva država», pa u skladu s time, nastoji zamagliti i Bleiburg.

Springer svojim dječjački nevinim i iskrenim prikazom jednog malog segmenta događanja u vezi povlačenja hrvatske vojske i civilnog stanovništva, kao i strahotama križnog puta koji je on prošao; zapravo dokazuje da to jest bila država. On ne brani režim, nego državu, a stotine tisuća vojnika i civila to potvrđuju bježeći pred osvajačem. Springerova knjiga uvjerljivim prikazom činjenica, koje su neopterećene bilo kakvom ideologijom, zavedene ljude snažno zbunjuje. Ova nam je knjiga zapravo nužna, jer poštene ljude može dovesti do stvarne spoznaje što se stvarno događalo u vrijeme NDH – pa bilo im to drago, ili ne drago. Zahvaljujući svojoj izvanrednoj memoriji on o događajima piše onako kako ih je kao mladić zaista i doživio. Nema tu politike, nema ni traga nekakvom politikantstvu, niti pak utjecaja kasnijih saznanja. On piše onako, kako je to u ono vrijeme doživio mladi Zvonko Springer.

S obzirom na pedeset godina indoktriniranja velikim povijesnim lažima, ali i petnaest godina ciljanih poluistina u neovisnoj Hrvatskoj, logično je da se narod kao zajednica ponaša shizofreno. Stoga bi bilo korisno u Prilogu na kraju ove knjige, u najkraćim crtama izložiti one bitne, depolitizirane historijske činjenice o NDH. Naime, bez poznavanja barem onog minimuma povijesne istine o NDH, teško se može shvatiti pravi uzrok i veličina tragedije Bleiburga, a ova je Springerova knjiga izvrstan prikaz stradanja vojske i naroda u povlačenju i nakon zarobljavanja. Stoga, uz izvrsne književne kvalitete, ona je i izvorni povijesni dokument, kojim se uklanjaju mnoge «antifašističke» priče, pa se samim time može doprinijeti smanjenju snažnih političkih podjela oko prošlosti, ali i novonastalih današnjih napetosti u hrvatskom narodu.

O samoj knjizi neću puno govoriti, jer ona govori sama za sebe. Ipak moram naglasiti neke od pojedinosti, koje ovu knjigu uzdižu iznad svega što je do sada napisano o tim tragičnim događajima i koje ju čine historijski nezaobilaznom.

Prije svega, to je životna priča jednog ratnički neiskusnog dvadeset godišnjeg dječaka, koji se, u okrutnim ratnim okolnostima ponaša izrazito razumno, ali i kao neki vrlo iskusni

ratnik. Otac mu je bio državotvorni starčevićanac, ali kod sina nema ni traga Pavelićevu specifičnom ustaštvu. Majka mu potječe iz židovske obitelji, ali je kršćanka i iskreno se osjeća Hrvaticom. Tako su roditelji odgojili i sina. Rodbina s majčine strane je odvedena i nestala po koncentracijskim logorima, ali se mladi Zvonko zbog toga ne odriče hrvatske države. On već tada odvaja pojam države od političke vlasti u toj državi. Obvezu da ga se nakon gimnazijske mature unovači u hrvatsku vojsku, on smatra samu po sebi normalnom. S uspjehom je završio ubrzanu časničku školu i u činu je zastavnika raspoređen u topničku bitnicu u rodnom gradu Osijeku. Bilo je to pred samo povlačenje hrvatske vojske, pa on već tu doživljava i svoje prvo vatreno krštenje. No uskoro je morao voditi neusporedivo teže borbe, a on je brzo sazrijevao.

U njegovoj je knjizi i jedan od najimpresivnijih opisa povlačenja; opis bitke na obroncima Bilogore. Partizani su silovito jurišali na položaj koji je branila njegova bitnica, a on je s isturene osmatračnice telefonski upravljao topovskom paljbom. No partizani su otkrili njegov položaj, pa su s jednom kaćušom i jednim protukolcem svoju paljbu usmjerili samo na njega. Bila je noć, pa je njihov položaj mogao odrediti samo po plamenu za vrijeme ispaljivanja, a oni su stalno mijenjali položaj. Objektivno, bio je u bezizlaznoj situaciji, ali nije podlegao strahu. Nije pobjegao, nego je svladao strah i odlučio se na potpuno nestandardni način upravljanja topničkom paljbom. Improvizirao je. S tri je topa i dalje upravljao paljbom po partizanskim položajima, dok je jedan top odredio za «dvoboj» s opasnim neprijateljima. Čak nije poštovao ni strogo propisanu proceduru primicanja pogodaka cilju, nego je po osjećaju preskakao standardizirane pomake; da bi se što prije približio cilju koji je stalno izmicao. To je izazvalo zbunjenost njegova topničkog dočasnika kod topova, starog i iskusnog ratnika, ali je ipak poslušao, i uskoro su bili «ušutkani» i kaćuša i protukolac. A Zvonko je tada imao samo dvadeset godina i nekoliko dana ratnog iskustva!

Cio Springerov opis povlačenja, ali i mučeničkog povratka jednim od križnih putova, historijski je izuzetno važan, kako po točnoj kronologiji, pisanoj po metodi dnevnika: nadnevak, mjesto, opis područja, vremenske prilike, događaj; ali još više po izvanrednim prikazima općeg ozračja u tim zaista teškim trenucima. Osim toga i literarna se dimenzija ove knjige može usporediti s knjigama najboljih pisaca. Međutim, premda opisuje strahote rata, u kojemu sve izgleda crno-bijelo, ili pak krležijanski sivo, Springer roemarkovski u tome košmaru vidi sve dugine boje.

U knjizi nema ni traga politikantstvu i ideologijama. Nema ni generalizacija u smislu: «mi smo svi dobri, a oni su svi loši». Za Springera je to okrutni rat, ali na obadvije su strane ljudi, pojedinci. Tako on, prigodom jednog silovitog juriša partizana, žali te jadne ljude, koje njihovi zapovjednici nepotrebno tjeraju pod ubilačke salve njegovih topova, da bi nakon prekida juriša on obustavio paljbu i gledajući njihove bolničare kako skupljaju mrtve i ranjene, bio tužan što i partizani ne poštuju pravila o prekidu vatre.

Istina, ponekad se kritički osvrće na ustašku vojsku. No, treba imati u vidu da u svim vojskama svijeta postoji izvjesno suparništvo, pa čak i netrpeljivost između pojedinih rodova vojske, a posebno je to izraženo u odnosima između regularne vojske i nekakve paralelno ustrojene. Njemački Wehrmacht i SS-trupe, nipošto se nisu voljeli. Te kritičke osvrte su mu prigovorili neki od «jednosmjernih» starih branitelja NDH. Komunistička je propaganda bila vrlo slojevita, ali treba uzeti u obzir da pojam ustaša nipošto nije jednoznačan. Ustaše su i civili, članovi pokreta, Ustaška nadzorna služba, ustaško oružništvo, ali i pripadnici najrazličitijih postrojba Ustaške vojnice: od vrlo borbene Crne legije, sve do Željezničke vojnice, koja je imala posebno zapovjedništvo i bila zadužena

isključivo za obranu željezničkog prometa, pa uopće nije sudjelovala u nikakvim napadačkim akcijama.

Većina ljudi to nije znala, a to nije znao ni mladi Zvonko. Važno je napomenuti da je u različitim regijama NDH odnos prema Ustaškoj vojnici bio vrlo različit. Dok je u nekim dijelovima Bosne, Hercegovine i Like, na ustaške postrojbe narod gledao s velikim poštovanjem, u sjevernim krajevima, a posebno u Osijeku i Zagrebu, nisu voljeli ustaše. Tamo oni nisu morali braniti narod od partizana i četnika, nego su samo paradirali, pokazujući da su vlast, što ni jedan narod ne voli.

U literaturi ima malo podataka o povlačenju hrvatske vojske i civila, pa Springerova knjiga predstavlja veliko popunjavanje te praznine. O strahotama povratka zarobljenika neusporedivo je više podataka, ali Springerov temeljit opis predstavlja nezaobilazan prikaz, iz kojega možemo jasno shvatiti cio, unaprijed smišljeni sustav zločina.

Na kraju još jednom treba naglasiti, da je pored izrazite literarne vrijednosti i vrlo zanimljivog izlaganja sadržaja, knjiga Zvonke Springera Moj križni put još i kapitalno djelo, vjerodostojan dokument za hrvatsku historiografiju, ali, premda predstavlja samo mali vremenski i prostorni isječak hrvatske povijesti, ona je i kapitalno djelo poimanja bleiburške tragedije hrvatskog naroda. koju bi trebao pročitati svaki onaj čovjek koji nastoji shvatiti događanja u onom vremenu, svi političari, a posebno oni koji misle da su antifašisti, jer samo se poštenim prihvaćanjem povijesnih istina može shvatiti tko se borio na pravoj, a tko na krivoj strani.

Naravno da će uvijek biti onih koji jedino stranu pobjednika smatraju «pravom stranom». Nažalost, mi danas, u slobodnoj Hrvatskoj, ustanak protiv vlastite države slavimo kao državni praznik, a Titov se luciferski duh, s najljepšeg zagrebačkog trga zlobno ceri preživjelim braniteljima NDH i potomcima svojih žrtava. To što je on nakon deset godina prestao biti zao Lucifer, ne poništava sve ono zlo koje je učinio. Zaista je krajnje vrijeme da našu povijest konačno napišu pošteni povjesničari! Stvarni duh Bleiburga, u cijeloj svojoj tragičnoj širini i dubini, zasnovan na historijski temeljenim činjenicama, a oslobođen svih ideologija, još čeka svoga autora.

Premda u naslovu naglašen kao osoban, knjiga Moj križni put izvanredan je prilog jednim takvom prikazu duha Bleiburga. Po svojoj tematici, ali i po scenarističkom načinu prikaza, ova knjiga vapi za filmskom ekranizacijom.

+ + + + +